

Подготовка на студентите за музикално-образователния процес в началното училище

Божанка Байчева, Цанимир Байчев

Abstract: Preparing students for music education process in elementary school: *In this paper, musical pedagogical preparation of students trained in pedagogical majors at College in Dobrich, degree "Professional Bachelor" is being monitored. The aim is to establish the readiness of future primary school teachers for the implementation of a music lesson in elementary school.*

Key words: *students, education, music, primary school teacher*

Докладът е осъществен с подкрепата на фонд „Научни изследвания“ на ШУ „Епископ К. Преславски“ – РД-08- 286/11.03.2015.

ВЪВЕДЕНИЕ

Формиране на личността на учителя и подобряване на професионалните му умения са проблеми, постоянно проучвани и анализирани.

Според Д. Павлов и И. Петкова за да бъде качествено образованието учителят трябва да бъде личност, отличен специалист и педагог [4, с. 8]. Я. Рускова смята, че „педагогът е основна фигура при реализиране на практика на всички нововъведения. За успешността им, за реализирането в нови условия на поставените задачи, педагогът е длъжен да е професионалист в своята професия, да притежава необходимите компетентности“ [5, с. 6]. Според нея „в условията на модернизация на образованието особена значимост придобива нарастващата роля на личността на учителя, а оттам - и повишаването на нивото на неговите отговорности. А пред институциите, подготвящи учители, стои отговорността за умението да се формира и направлява тяхното професионално израстване, тяхната професионализация, в съответствие със задачите, които са изправени пред обществото и образователните и възпитателните институции“ [5, с.7].

По всяко време учителят се е смятал за образец на висока култура и образование. До степента, до която е развита музикалната култура на педагога, неговите духовни потребности и художествен вкус, до такава степен той ще ги развива у своите ученици. От качествата на учителя и неговите умения зависи и отношението на учениците към музиката и музикалните дейности. Само добре подготвеният учител, може да приобщи учениците към музиката и музикалното изкуство.

Началният учител трябва да е добре подготвен по всички предмети, изучавани в началното училище, включително и по музика. Освен това като учител, обучаващ децата на XXI век, трябва да умее да прилага новите информационни технологии в обучението.

Днес музикалното образование и възпитание на малките ученици се извършва предимно от началните учители. Дори при наличието на учител по музика, началният учител взема активно участие в музикалното възпитание на малките ученици. Неразделна част от неговата работа е организирането и провеждането на празници и различни извънкласни мероприятия. Всъщност днешният начален учител е призван да приобщи учениците към музикалното изкуство и култура, необходимостта от формирането на която не подлежи на съмнение. Във връзка с това в системата на музикално-педагогическото образование остро се поставя проблемът за музикалната подготовка на началните учители.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Музикалната подготовка е задължителна при подготовката на учители за началното училище. Такава подготовка се осъществява в педагогическите

специалности на Колежа в Добрич. Възщност целта е да се подготвят начални учители, които да притежават професионални умения за осъществяване на учебно-възпитателния процес по музика в началното училище. В съответствие с образователния стандарт, тази подготовка включва теоретична и практическа подготовка – получаване на знания в областта на *теория на музиката и солфежа, теория и методика на музикалното възпитание в началното училище*, овладяване на умения за *свирене на музикални инструменти и педагогическа практика*. Студентите могат допълнително да избират между дисциплините *Методика на вокалното обучение* и *Български музикален фолклор*.

Целта на настоящото изложение е проследяване на музикално-педагогическата подготовка на студентите-бъдещи начални учители и готовността им за реализиране на урок по музика в началното училище.

Обект на изследването са студентите от Колеж-Добрич, които се обучават в специалностите „Начална училищна педагогика и чужд език” (НУПЧЕ) и „Начална училищна педагогика и информационни технологии” (НУПИТ).

Студентите, които постъпват в Колежа не са подбирани според техните музикални способности и нямат предварителна музикална подготовка. Затова най-напред студентите трябва да разберат същността на музикалното изкуство, спецификата на неговия език и след това да усвоят теорията и методиката.

Голямо значение в музикалната подготовка на бъдещите начални учители се възлага на разширяването на музикалния им кръгозор и формирането на знания, умения и компетенции за провеждане на урок по музика с децата от начална училищна възраст. Това се осъществява чрез комплекс от музикални дисциплини, включени в учебния план на специалността.

В учебния план на специалностите НУПИТ и НУПЧЕ *музикални дисциплини* са 9,09 % (6,81% задължителни и 2,28% избираеми) от всички изучавани дисциплини с хорариум 9,64% спрямо общия хорариум на дисциплините.

Обучението по музикалните дисциплини започва във втори курс с изучаване на дисциплините *Солфедж и Музикален инструмент*.

Солфедж се изучава в трети семестър. Курсът на учебната дисциплина *Солфедж* цели запознаване на студентите с основни знания от областта на теорията на музикално-изразните елементи и солфежа. В учебното съдържание са включени въпроси, свързани с музикалната писменост и елементите на музикалния език. Студентите придобиват също така практически умения за пеене по ноти. Те солфежират нотни примери и песни от репертоара на началното училище в различни тоналности и размери.

Последователността на темите и обема от знания и умения е съобразно образователно-квалификационната степен на студентите от Колежа

В края на семестъра се оформя текуща оценка, на базата на оценките от контролните работи, теста за определяне степента на овладяване на изучавания материал, изпълнението на песни от репертоара на началното училище. Получените резултати ни показват доколко студентите са овладели преподаваните знания и практически умения, придобиването на които е необходимо условие за реализацията им като начални учители, преподаващи по музика.

Дисциплината **Музикален инструмент** се учи в трети и четвърти семестър. В два последователни семестъра студентите придобиват умения да свирят на музикален инструмент - акордеон или синтезатор. Тъй като студентите, които се обучават в Колежа не са подлагани на тест, определящ тяхната музикална готовност и възможности, още в първите часове се провежда анкета, чрез която се установява отношението им към обучението по музикален инструмент и входното им ниво. Резултатите от проведената анкета, проведена със студенти в периода 2012-2015 г. (три поредни учебни години) показват, че:

71% от тях са имали желание, но не са имали възможност да свирят;

58% не вярват, че ще могат да свирят на синтезатор (акордеон);
96% от тях не са свирили на музикален инструмент;
53% от студентите не познават нотите;
100% смятат, че ще се обогати музикалната им култура
78% не вярват, че ще могат да изнесат урок по музика с помощта на музикален инструмент;
65% от тях се самоопределят като немусикални;
93%, смятат, че обучението по музикален инструмент ще помогне в бъдещата им практическа работа като учители.

Анализът на резултатите от анкетата показва, че преди да се проведе обучението с изследваните студенти, до постъпването им в Колеж – Добрич, те не са свирили на музикален инструмент и нямат необходимата нотна грамотност и изпълнителска практика.

Учебната програма, по която се обучават студентите, е съставена от разнообразен тематичен материал, съобразен с ДООИ и актуализираните учебни програми по музика в началното училище. В процеса на обучение колежаните развиват изпълнителските си умения, музикалните си способности и трупат ценен музикален опит.

Овладеяването на синтезатора им дава възможност да боравят с музикален инструмент от нов тип, с универсално предназначение. В обучението по синтезатор е включен втори модул, при който студентите придобиват умения да работят с музикални програми и интерактивен софтуер. В резултат на обучението се научават да въвеждат нотна информация в компютъра, да оформят музикална партитура на песен с подходящ инструментариум, да изготвят караоке файлове, които на по-късен етап могат да използват в урока по музика.

В края на обучението по *Музикален инструмент*, студентите придобиват умения да аккомпанират както на собствено, така и на чуждо изпълнение.

Обучение по музикален инструмент завършва с текуща оценка, която е средноаритметична величина от оценките от двата семестъра (двата модула).

Направеният анализ на резултатите от оценките по Музикален инструмент на студентите, от специалностите НУПЧЕ и НУПИТ, обучавани в периода 2012-2015, показва, че студентите се справят много добре, въпреки ниското входно ниво и завършват със среден успех от трите учебни години *много добър (4,54)*.

Логическо продължение на гореспоменатите дисциплини е курсът по **Теория и методика на музикалното възпитание (ТММВ)**. Цел на дисциплината е формиране у бъдещите начални учители на знания, умения и компетентности за осъществяване на музикално-възпитателния процес в началното училище. В курса по Теория и методика на музикалното възпитание в началното училище се разкриват общотеоретични и методически проблеми на музикалното възпитание. Студентите получават систематизирани знания в областта на музикалната педагогика, формират основни практически умения и навици за музикално-педагогическа работа в училище. Студентите се запознават:

- със специфика на музиката като вид изкуство - музикална образност, музикално-изразни средства, жанрово и стилово многообразие в музиката.
- със специфичността на музикалното развитие на учениците от начална училищна възраст;
- с ДООИ за учебното съдържание и документация.
- със спецификата и съдържанието на видовете организационни форми на музикално обучение;
- с музикално-педагогическите технологии за осъществяване на видовете музикални дейности и др.;
- приложение на съвременните информационни технологии в музикалното обучение.

По време на обучението на студентите се поставят задачи за самостоятелна работа: изготвяне на проект за урок по музика; разработване на методически анализ на песен от репертоара за 1 – 4 клас, музикално-педагогически анализ на музикална пиеса от репертоара за слушане; изготвяне на партитура за съпровод на песен с детски музикални инструменти; написване на реферат по тема от изучавания материал.

При оценяване работата на студентите по дисциплината се отчита, също така, подготовката им за участие в семинарните упражнения, уменията им за работа с информационни източници, участието им в изпълнението на практически задачи, дискусии, решаване на казуси, методически и музикални анализи.

Пеенето е активна музикална дейност, чрез която главно се осъществява музикалното възпитание в началното училище, формира се певческа култура на учениците. Затова на студентите се предлага избираемата дисциплината **Методика на вокалното обучение (МВО)** чрез която могат да получат допълнителни знания и умения за вокална работа. Целта на обучението е студентите да усвоят знания, умения и компетенции за вокална работа с деца от начална училищна възраст.

По време на обучението се разкриват теоретичните и психологичните основи на вокалното развитие и възпитание на учениците. Студентите придобиват знания за особеностите на детския гласов и слухов апарат, за качествата на детския глас, правилата за неговото опазване и механизмите на звукообразуване [1]. Запознават се с особеностите в организацията на различните извънкласни форми на работа в училище и извън училище (вокално студио, вокални групи и др.). Бъдещите начални учители получават знания за приложението на съвременните информационни технологии в процеса на вокалното обучение, как да изготвят музикално-методически анализ на песните, да изготвят теситура на песента и др.[2]. Студентите получават знания как учениците да усвояват по-лесно чужд език чрез изпълнение на детски и училищни песни [3].

В учебното съдържание по музика значително място заема българският музикален фолклор. Дисциплината **Български музикален фолклор** се отнася към модула на избираемите учебни дисциплини. Курсът на дисциплина цели запознаване на студентите с основни знания от областта на българския музикален фолклор. Теоретичните знания се преподават, разпределени по теми, които са съобразени със спецификата на дисциплината и специалността на студентите. В учебното съдържание са включени въпроси, свързани с основни знания за музикалната фолклористика, българските народни песни и инструменти, българския танцов фолклор, обичаите и особеностите на музикално-фолклорните области. Придобиването на знания за българския фолклор е необходимо условие за квалификацията и реализацията на бъдещите педагози.

Кулминация при изучаването на комплекса от гореизложените дисциплини е педагогическата практика, в хода на която студентите провеждат урок по музика. По време на практиката у студентите се формират умения да прилагат получените знания и навици в непосредствената работа с учениците. В резултат на обучението те прилагат творчество при търсене на разнообразни методи, които да стимулират учениците за активно участие в урока по музика. Умелото използване на инструмента на педагогическата практика е важно условие за повишаване качеството на провежданите занятия и за ефективно обучение.

Практиката им помага да опознаят и оценят степента си на готовност за самостоятелна работа по провеждането на урок по музика и извънкласните форми на работа в началното училище, да добият опит, необходим за осмисляне на бъдеща им професия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Както се вижда от гореизложеното, процесът на музикалното образование на студентите-бъдещи начални учители е сложен и противоречив. От една страна музикалните учебни дисциплини заемат скромно място в подготовката на бъдещия учител. От друга страна те трябва да осигурят необходимата музикална подготовка, за провеждане на урок по музика с деца от начална училищна възраст.

Направеният преглед на изучаваните музикални дисциплини и показаните резултати на изпитите дават основание да се направят следните изводи:

1. В процеса на обучение у студентите се формират представи за спецификата на музикалното изкуство, неговата интонационна природа, специфичния музикален език, характерни особености на музикалните стилове, жанрове и форми, музикално изпълнителство и др.
2. Студентите овладяват различни размери и тоналности, вокални навици и умения, усвояват разнообразен песенен материал и умения за сирене на музикален инструмент, които ги подпомагат значително в педагогическата им практика.
3. Студентите се запознават със спецификата на различните музикални дейности, музикалнообразователни и методически изисквания, и музикално-педагогическите технологии за осъществяване на видовете музикални дейности, които са важно условие за пълноценното им участие в учебно-възпитателния процес в началното училище, за формиране на музикалната култура на малките ученици.
4. Представянето на студентите по време на педагогическата практика показва, че те са придобили необходимите знания, умения и компетенции за провеждане на урок по музика с учениците от началното училище. Затова свидетелстват показаните добри и много добри резултати на педагогическата практика. Средният успех от последните три учебни години (2012-2015 г.) на текущата практика е добър 4,15, а на преддипломната практика - много добър 4,50.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Байчева Б., Методика на вокалното обучение, Шумен, 2013.
- [2] Байчева, Б., Вокалното обучение в различни акустични среди, Шумен, 2011.
- [3] Байчева, Б., Ж. Илиева, Развиване на музикални и езикови умения чрез детски песни на английски език, //сб. Предизвикателства пред висшето образование и на изследвания в условията на криза”, Бургас, 2010 г., с. 234-240.
- [4] Павлов, Д., И. Петкова, Критерии и показатели за оценяване качеството на образованието, сп. Посоки, 2005, №2.
- [5] Рускова, Я., Професионализмът на бъдещия учител по музика, Антос, Шумен, 2015.

За контакти:

Доц. д-р Божанка Раднева Байчева, гл. ас. д-р Цанимир Любомиров Байчев, Катедра “Начална и предучилищна педагогика”, ШУ-Колеж-Добрич, тел.: 0899901934, e-mail: bbaycheva@abv.bg; тел: 0889207117, e-mail: tsanibaytchev@yahoo.co.uk